

Κριτική του **Αγγέλας Γαβρίλη** για το μυθιστόρημα του **Βαγγέλη Ραπτόπουλου**
Η πιο κρυφή πληγή (εκδόσεις Ίκαρος)

αναρτήθηκε στο diavasame.gr

Θέσπιδος και Σέλλεϋ

Θέσπιδος και Σέλλεϋ, η γωνία όπου συναντώνται οι δύο οδοί στην Πλάκα, είναι το σημείο όπου τραβήχτηκε η φωτογραφία από τα Δεκεμβριανά, στο εξώφυλλο του βιβλίου: μια ομάδα ανταρτών του ΕΛΑΣ βρίσκεται παραταγμένη, περιμένοντας μια επίθεση ή στήνοντας καρτέρι. Αλλά εκείνο που μαγνητίζει το βλέμμα, είναι το ξυπόλητο κορίτσι στο κέντρο της φωτογραφίας, που βγαίνει μπροστά. (Από τόλμη; Από νεανική αποκοτιά; Ή μήπως ως δόλωμα, για να προκαλέσει τις εχθρικές δυνάμεις και να πέσουν στην ενέδρα;) Κρατάει μια αγκαλιά «μολότωφ» της εποχής εκείνης και από το μισάνοιχτο στόμα της, φαίνεται καθαρά ότι φωνάζει κάτι. Λίγα μέτρα από τα γυμνά πόδια της, μια σκούρα κηλίδα, πιθανότατα αίμα, απλώνεται απειλητικά, έτοιμη λες να καταπιεί την άγνωστη κοπέλα, ολόκληρο το σκηνικό, ακόμα και τον θεατή...

Αυτή η φωτογραφία στοιχειώνει τη ζωή του πρωταγωνιστή του βιβλίου από την εφηβεία του ως την ωριμότητά του, ως σύμβολο των Δεκεμβριανών: μιας άγριας περιόδου που κράτησε περίπου ένα χρόνο (1944-45), με τρομερές μάχες σώμα με σώμα μέσα στην Αθήνα ανάμεσα σε ελασίτες από τη μια πλευρά και τις κυβερνητικές δυνάμεις και τους ταγματασφαλίτες από την άλλη, οι οποίοι είχαν και την καθοριστική για την έκβαση της σύγκρουσης, βοήθεια των αγγλικών στρατευμάτων του Σκόμπι. Οι συγκρούσεις ξεκίνησαν όταν τον Δεκέμβρη του 1944, με εντολή του αρχηγού της αστυνομίας Άγγελου Έβερτ (ο οποίος ήταν και διοικητής της αστυνομίας της Αθήνας στη διάρκεια της Κατοχής), αστυνομικοί και χίτες άνοιξαν πυρ στο ψαχνό εναντίον δύο μεγάλων διαδηλώσεων, που έγιναν ως αντίδραση στο τελεσίγραφο της κυβέρνησης για τον αφοπλισμό όλων των αντάρτικων ομάδων. Το αποτέλεσμα ήταν 148 νεκροί και πολλοί τραυματίες.

Τα Δεκεμβριανά λοιπόν, είναι ο πρώτος πυλώνας της αφήγησης του ήρωα του βιβλίου, του ηθοποιού Μιχάλη, καθώς καταγράφει την ιστορία της ζωής του. Η εμμονή του με τα γεγονότα αυτής της περιόδου όμως, δεν προέκυψε από ιστορικό ή πολιτικό ενδιαφέρον (ο ίδιος μοιάζει πολιτικά αποστασιοποιημένος), αλλά λόγω έρωτα: αυτός ο έρωτας που ξεκίνησε από την προεφηβική ηλικία και συνεχίζεται μέχρι σήμερα με διάφορες φάσεις και σκαμπανεβάσματα, αυτός ο απόλυτος έρωτας για τη συμμαθήτριά του Νίκη, είναι ο δεύτερος πυλώνας της αφήγησης. Δική της παράκληση ήταν να μάθει ό,τι μπορούσε ο Μιχάλης για τα Δεκεμβριανά: πίστευε (μία από εκείνες τις παράλογες εμμονές της παιδικής και εφηβικής ηλικίας, βασισμένες σε ενοχικά σύνδρομα), ότι με τη βοήθειά του θα κέρδιζε το ενδιαφέρον του πατέρα της

που είχε πάθος με το θέμα και θα τον έκανε να επιστρέψει στην οικογενειακή εστία, την οποία εγκατέλειψε για μια άλλη γυναίκα.

Ο τρίτος πυλώνας της αφήγησης του ήρωα είναι το Περιστέρι την περίοδο της εφηβείας του, στη δεκαετία του '70. Το Περιστέρι στο βιβλίο, δεν είναι απλά το σκηνικό όπου γεννιέται ένας εφηβικός έρωτας και ξυπνούν οι σεξουαλικές ορμές: επηρεάζει καθοριστικά την ψυχοσύνθεση των ηρώων και τους τροφοδοτεί με μεγάλες ποσότητες αστικής ιστορίας και μυθολογίας, μέσα από τις αφηγήσεις των μεγαλύτερων. Ίσως να φαίνεται υπερβολή, αλλά έχοντας μεγαλώσει στο Περιστέρι, είμαι σε θέση να το επιβεβαιώσω: ως Περιστεριώτης, όφειλες να ακολουθείς έναν κώδικα ηθικής. Ακόμα κι όταν οι εργάτες έγιναν μικροαστοί, ο μύθος της ηρωικής, λαϊκής γειτονιάς παρέμεινε ολοζώντανος. (Μέχρι και σήμερα, που δεν κατοικώ πια εκεί, λέω συχνά «εγώ έχω μεγαλώσει στο Περιστέρι», ως απόδειξη έντιμης συμπεριφοράς και καθαρής εξήγησης.)

Για να ξαναγυρίσουμε στο βιβλίο, τα Δεκεμβριανά, ο ισόβιος έρωτάς του για τη Νίκη και το Περιστέρι που τον καθόρισε, είναι ο καμβάς πάνω στον οποίο ξετυλίγει ο ήρωας την πορεία της ζωής του, ως τις μέρες των Αγανακτισμένων της πλατείας Συντάγματος και της (περίπου) παραίτησης της κυβέρνησης Παπανδρέου. Πάνω σ' αυτόν τον καμβά, προσπαθεί να συνθέσει μια εικόνα που δεν γνωρίζει εκ των προτέρων: μια ιστορία χωρίς τελεία, εν εξελίξει. Κι ανάμεσα στα γεγονότα από το παρελθόν και το παρόν, παρεμβάλλεται ένα θεατρικό έργο που έγραψε στη νιότη του και παρά τις προσπάθειές του στη διάρκεια των ετών, δεν κατόρθωσε να ανεβάσει ποτέ.

Η παρουσία μέσα στην αφήγηση αυτού του «εγκιβωτισμένου» θεατρικού, όπου τα πρόσωπα της πραγματικής ζωής γίνονται ρόλοι σε ένα δράμα που εξελίσσεται παράλληλα αλλά σουρεαλιστικά, με προβληματίσε ως αναγνώστρια: Γιατί βρίσκεται εκεί; Τι εξυπηρετεί στην πλοκή; Είναι μια εναλλακτική πραγματικότητα; Μια ψυχαναλυτική ερμηνεία των ηρώων του βιβλίου; Ένας κόσμος των απωθημένων και του υποσυνειδήτου, όπου οι πρωταγωνιστές μέσα από τη μάσκα του ρόλου, πράττουν όσα ποτέ δεν θα τολμήσουν; Χωρίς να είμαι σίγουρη, κλίνω προς την τελευταία εκδοχή. Αλλά καθόλου δεν με ενοχλεί που δεν είμαι σίγουρη. Διότι σε μια εποχή, όπου όλα στη λογοτεχνία δίνονται ως μασημένη τροφή, το να σε προβληματίσει ένα έργο και να σε βάλει να σκεφτείς, είναι κέρδος για τον αναγνώστη.

Όπως θα καταλάβατε, το βιβλίο του Βαγγέλη Ραπτόπουλου με επηρέασε πολύ, με τον τρόπο που πια δεν μας επηρεάζουν τα βιβλία — ειδικά εκείνους που όπως κι εγώ, διαβάζουν επαγγελματικά. Όχι μόνο για τη δύναμη και την αλήθεια της γραφής του κειμένου. Ούτε επειδή περιγράφει καταστάσεις οικείες, είτε από προσωπική εμπειρία είτε από αφηγήσεις. Αυτό που με καθήλωσε μέχρι την τελευταία σελίδα, είναι τα επίπεδα της γραφής, που το ένα οδηγεί σε ένα άλλο πιο κάτω, σαν κατακόμβες όπου περιμένουν οι σκελετοί των προγόνων, των ιδανικών, της νιότης, της ιστορίας... Εκείνων που προδώσαμε και όσων μας πρόδωσαν.

Η δύναμη των συμβόλων που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας με έναν τρόπο φυσικό και καθόλου βαρύγδουπο, ήταν επίσης καθοριστική στην ανάγνωση – ειδικά η φωτογραφία που διατρέχει το κείμενο, από το εξώφυλλο ως το κλείσιμό του. (Κι αν γνωρίζετε ή αν ψάξετε λίγο, ποιοι ήταν ο Θέσπις και ο Σέλλεϋ, τότε όλα φωτίζονται.) Στη δική μου αποκωδικοποίηση, Θέσπιδος και Σέλλεϋ στέκεται από το '44 μέχρι σήμερα η Ελλάδα, με τη μορφή μια ξυπόλητης κοπέλας που δεν φοβάται: όχι από τόλμη, αλλά γιατί ξέρει ότι το πεπρωμένο της περιμένει σ' εκείνη τη γωνία. Και το δέχεται, ως ηρωίδα αρχαίου δράματος, όποιο κι αν είναι. Διότι η μεγαλύτερη τραγωδία στη ζωή είναι να αγνοείς το πεπρωμένο σου. Και ο μοναδικός σκοπός της ύπαρξης, είναι να το αναγνωρίσεις και να το ακολουθήσεις συνειδητά.

— *Αγγέλα Γαβρίλη*